

Бойко Я.М., Гапак Н.М., Завадяк Р.І.

ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО ЯК СКЛАДОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

Стаття присвячена висвітленню проблемних питань, що пов'язані з регіональною глобалізацією економіки як основи сталого розвитку лісового господарства Закарпатської області. Проведений аналіз стану лісового господарства області, висвітлені питання стабілізації та ймовірні шляхи розвитку лісового комплексу з основними складовими переходу економіки регіону до сталого розвитку, запропоновані напрямки для вирішення вказаних проблем.

Ключові слова: розвиток, екологічні фактори, соціальні фактори, глобалізація, механізм, стратегія, регіон.

ВСТУП

Однією з ознак сучасного розвитку господарства є становлення процесів глобалізації, що суттєво позначаються на системі як міжнародних, так і державних економічних відносин, і визначають тенденції розвитку національної економіки.

Дані проблеми при переході до сталого розвитку розглядаються в працях таких відомих вчених, як В.П.Мікловда [1], М.М.Бойко [1], М.І.Долішній [2,3], В.С.Кравціва [2,3], де окреслюються нові підходи в економічній системі держави та регіонів.

Написана стаття методологічно побудована на систематизації матеріалів, які відображають сутність та цілі як складової сталого розвитку лісового господарства регіону. З метою висвітлення мети дослідження в статті розглядаються ключові проблеми, пов'язані з аналізом стану лісового господарства Закарпатської області, та його складовими розвитку. З метою висвітлення визначеної мети були використані: аналітичний, статистичний метод, метод аналізу та метод порівнянь.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Виходячи із загальноекономічних та міжнародних тлумачень, сталий розвиток (англійське sustainable development) – це такий розвиток, який забезпечує потреби нинішнього покоління без втрат для майбутнього покоління забезпечити свої власні потреби. Це такий розвиток, який у межах господарської діяльності в навколишньому середовищі не вносить незворотних змін у природу і не створює загрози для як завгодно тривалого існування людини, або передбачає гармонізацію природи і людини. [4]

Ліси України, Українських Карпат і Закарпаття, зокрема, за своїм призначенням і розташуванням покликані виконувати переважно екологічні функції і мають відповідно обмежене експлуатаційне використання для заготівлі деревини. Відмітимо, що в Карпатах зосереджені значні запаси деревних ресурсів України. У Карпатському регіоні найбільше цих ресурсів припадає на Закарпатську область, де на площі 695,7 тис. га. зосереджено 207 млн. куб. м. деревних запасів лісу. Лісовий фонд державних лісгосподарських підприємств області представлений найпродуктивнішими у Карпатському регіоні деревостанами. Середній запас на 1 гектарі – 350 куб. м., середньорічний періодичний приріст по запасу – 5 куб. м. За площею лісового фонду Закарпаття входить до першої п'ятірки серед областей України, а за лісистістю і запасами деревини наша область займає перше місце [5].

Аналіз сучасного стану розвитку Закарпатського регіону та України в цілому дає змогу стверджувати, що є всі підстави привернути увагу державної влади до проблем економічних реформ, кінцевою метою якої має стати покращення екологічного, економічного та соціального стану і досягнення високого рівня життя населення.

Отже, регіональна політика держави вимагає впливу на поглиблення територіального поділу праці та міжрегіональну спеціалізацію і поступову інтеграцію у світовий поділ праці, і повинна створити умови поступового переходу до сталого розвитку регіону та держави в цілому.

В економіці України та Закарпатського регіону за останні роки відчутні значні зміни. Зросли показники середньої оплати праці, проте зарплата працівників, зайнятих у лісовому господарстві області, є набагато меншою від середньої заробітної плати в лісовому господарстві по Україні та від середньої заробітної плати в українській промисловості. Незадовільним залишається стан використання виробничих потужностей у лісгосподарському комплексі, а розвиток комплексу не набув відповідного динамізму і масштабів, що вимагає розробки нової стратегії реформування та розвитку. В регіоні й надалі гострою залишається проблема зайнятості. Викликає тривогу загальна

екологічна ситуація, продовжується безсистемне ведення лісозаготівель, незадовільне відношення до інших природних ресурсів, які важко, а часто просто неможливо, відновити.

Значні збитки завдаються паводками господарству області через неефективне господарювання, без врахування тих факторів, які приводять до порушення екологічної рівноваги внаслідок безсистемного і нераціонального господарювання. А в умовах, коли паводки стали частішими і більш руйнівними, і міри, які приймаються для зменшення їх руйнівних наслідків, носять тільки епізодичний характер, а не глобальний напрямок, який має базуватись на науковій та практично обґрунтованій базі, для більш ефективного господарювання в регіоні необхідно, щоб державна політика була направлена на регіональну глобалізацію, стабілізацію економіки – основи переходу до сталого розвитку. Конференцією ООН-РІО-92 розроблені рекомендації, які передбачають збалансоване розв'язання соціально-економічних завдань і збереження природного середовища та природно-ресурсного потенціалу на основі сталого розвитку.

При переході до сталого розвитку необхідні нові підходи в економічній системі держави в цілому та регіонів зокрема. Сьогодні діюча економічна система налаштована на отримання максимального зиску від природних ресурсів за будь-яку ціну, що негативно відображається на екологічній ситуації в регіоні. Тому, на нашу думку, критерієм зиску у переході до екологічної епохи господарювання (сталого розвитку) одиницею результатів від діяльності має забезпечуватись мінімумом ресурсів, або отриманням найвищої віддачі від кожної одиниці використаного природного ресурсу з врахуванням впливу на оточуюче середовище. В економічній системі мова має йти про те, що, мінімізуючи екологічні витрати і знижуючи питомі витрати енергетичних та природних ресурсів на виготовлення одиниці продукції, можна отримати максимально можливий прибуток від такої діяльності. Економічне зростання повинне відбуватись за рахунок кількісного збільшення і якісного вдосконалення суспільного продукту через вдосконалення виробництва, впровадження науково-технічного прогресу, сучасної техніки та екологозберігаючих технологій. Кількісні і якісні показники зростання, в свою чергу, будуть характеризувати темпи приросту виробленої продукції, росту ВВП та значного підвищення рівня життя людей в умовах екологозберігаючих напрямків розвитку виробництва в регіоні.

В першу чергу, при переході до сталого розвитку, необхідно створити умови, і такий організаційно-економічний механізм, який спроможний створити базу для подолання економічного бар'єру, зростання з дотриманням всіх господарських зв'язків при певній рівновазі системи "суспільство – природне середовище". Така форма господарювання модифікує уявлення про нову модель економічного зростання і ставить під сумнів доцільність зростання за будь-яку ціну в регіоні та державі.

Цією моделлю може бути регіональна глобалізація економіки. Глобалізація економіки регіону передбачає нові напрямки підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу з врахуванням екологічних, економічних та соціальних факторів зростання.

В свою чергу, глобалізація економіки регіону має сприяти стабілізації розвитку, як основи ефективної діяльності господарського комплексу (в першу чергу, лісогосподарського комплексу) області і служити базою переходу до сталого розвитку через нарощування обсягів виробництва матеріальних благ та зміни ставлення виробника - людини - до навколишнього середовища. Необхідно, дотримуючись екологічних вимог, отримати від ефективного використання ресурсного потенціалу значно вищий економічний зиск, що буде сприяти стабілізації розвитку господарства області.

Прийнята „Регіональна стратегія розвитку Закарпатської області до 2015” відповіді на більш ефективне використання природно-ресурсного потенціалу регіону не дає, проте вказано, що необхідно освоїти безвідходну технологію по переробці лісу. Крім того зазначено, що слід передбачити використання відходів деревини як палива [6]. В стратегії відсутні чітко виділені напрямки використання природно-ресурсного потенціалу області як важливого складового елемента екологічного, економічного та соціального розвитку регіону.

Глобалізація економіки регіону та її інтеграція в економіку України, а в перспективі - у світовий поділ праці через прикордонні міждержавні відносини, створює сприятливі умови переходу до сталого розвитку і гармонізації людини та природи. Глобалізація передбачає ефективне використання чотирьох основних складових ресурсного потенціалу регіону, а саме:

- виробничого потенціалу;
- трудових ресурсів;
- природних ресурсів;
- інформаційних ресурсів.

Важливе місце серед основних складових елементів глобалізації займають природні ресурси, і серед них найцінніші – лісові, які вимагають створення відповідних умов господарювання, що має сприяти ефективному їх використанню з врахуванням екологічних факторів і отриманню значно більшого об'єму кінцевої продукції. За останні роки суттєво зросли загальні обсяги лісової продукції, які виробляють підприємства лісогосподарського комплексу Закарпатського регіону. Сьогодні необхідно переглянути підходи до ведення лісозаготівель, впровадження екологозберігаючої технології, глибокої переробки деревини, використання побічних ресурсів лісу, залучення до роботи працюючих, які були звільнені. Потрібно створити умови для ефективного використання наявних виробничих потужностей через залучення іноземних інвестицій та розвивати маркетингову діяльність.

Стабілізація та розвиток лісопромислового виробництва на основі глобалізації його діяльності вимагає вирішити три найбільш важливі складові елементи, а саме: екологічні, економічні та соціальні.

Екологічні. Забезпечення збереження, відтворення та раціонального використання лісових ресурсів; виділення лісосічного фонду надавати тільки спеціалізованим лісозаготівельним підприємствам, які мають екологозберігаючу технологію та глибоку переробку деревини. Необхідно передбачити перехід на екологозберігаючу технологію лісозаготівель в найближчий період; проведення лісозаготівель тільки в осінньо – зимовий період. Організувати будівництво лісовозних доріг. У лісах Закарпатської області заборонити трелювання (вивезення) деревини тракторами і перейти на канатно–підвісні установки.

Економічні. Глибока переробка деревини на основі впровадження сучасної техніки і технології, відновлення виробництва ДСП, струганої фанери, гнучо-клеєних деталей та меблевого виробництва, використання для технологічних цілей та вторинного виробництва відходів деревини; залучення іноземних інвестицій у виробничі процеси; впровадження ресурсо- та енергозберігаючих технологій; організація виробництва по переробці дикоростучих плодів, ягід та грибів.

Соціальні. При реалізації глибокої переробки деревини відтворити діяльність деревообробних, меблевих та лісохімічних підприємств, що дасть можливість створити додаткові робочі місця; переглянути заробітну плату працівникам лісогосподарського комплексу.

Важливим питанням для області в природному факторі є раціональне використання мінеральної води, якою багата область. В регіоні створені сучасні підприємства по розливу мінеральної води. Для збереження природного надбання необхідно підвищити плату за користування мінеральною водою, лісовими ресурсами та всіма іншими природними ресурсами у вигляді рентних платежів. Це повинна робити обласна рада народних депутатів за поданням обласної адміністрації, з врахуванням ринкового коефіцієнту, що підніме ціннісні властивості цих ресурсів і збільшить надходження коштів до державного бюджету.

Наступним складовим елементом глобалізації економіки регіону, від якого значною мірою залежить відтворення, стабілізація та розвиток, є раціональне використання виробничого потенціалу, що несе важливе соціальне навантаження – забезпечує робочими місцями, відповідно, надаючи можливість одержувати засоби для існування значній частині населення області.

При використанні виробничого потенціалу області продовжують діяти чинники, які негативно впливають на його ефективне застосування і не сприяють стабілізації розвитку та його відтворенню:

- важкий фінансовий стан більшості підприємств області;
- неконкурентоспроможність значної частини виробленої продукції;
- застаріла технологія, морально зношене обладнання на більшості виробництв, які працюють без залучення інвестицій;
- відсутність та недосконалість маркетингової системи дослідження кон'юнктури ринку;
- відсутність ефективного власника на більшості акціонерних товариств, низький рівень корпоративного управління ними.

При глобалізації важливим залишається фактор інформаційного забезпечення господарства області де інформація з врахуванням розвитку маркетингу, як основи ефективного функціонування підприємницької діяльності є невід'ємною частиною зростання економіки регіону і основою переходу до сталого розвитку.

ВИСНОВКИ

На нашу думку, для стабілізації виробництва і переходу до сталого розвитку необхідно підвищити ефективність використання наявного виробничого потенціалу через впровадження досягнень науково-технічного прогресу з модернізацією виробництв, використання ефективних енергозберігаючих та екологічно чистих технологій, освоєння конкурентоспроможної продукції. Необхідно виділити структурно-інвестиційні пріоритети по раціональному використанні природно-ресурсного потенціалу та відтворити механізм міжрегіональної та регіональної кооперації, а також збільшити частку виробництв, що мають завершений цикл виготовлення кінцевої продукції.

Активна співпраця регіону з центральними органами управління та підняті питання вище, можуть значно сприяти глобалізації економіки, покращити економічний, екологічний та соціальний стан. Пропонується покінути з практикою, коли все забирається центром, а після у вигляді дотацій повертається регіону.

Регіону треба дати право формувати свою економіку, свій бюджет, бути дійсним господарем, відповідати за свої дії, це буде сприяти прискоренню процесу сталого розвитку економіки, гарантом значного покращення життєвого рівня та добробуту населення, підніме рейтинг України у світовій спільноті, а головне - буде сприяти відтворенню навколишнього середовища та запобіганню катастрофічним наслідкам від екологічних катастроф, які частково є результатом варварського відношення людини до оточуючого середовища.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бойко М.М., Мікловда В.П. Лісові ресурси: ефективність їх використання і відтворення. - Ужгород: Патент, 1994. - 178с.
2. Долішній М.І., Кравціва В.С. Стратегія екологічної безпеки (регіональний контекст). - Львів, 1999.
3. Долішній М.І., Кравціва В.С., Жмаєв Г.О. Карпатський регіон на порозі XXI століття: соціально-економічний стан та

- стратегія розвитку // Проблеми регіональної політики. - Ужгород: Патент, 1995. – 23с.
4. Концепція сталого розвитку Закарпаття. - Ужгород, 2002.
  5. Лісове господарство Закарпатської області [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.zakarpatis.gov.ua/ukr/page.php?type=clause&id=2>
  6. Регіональна стратегія розвитку Закарпатської області до 2015 року, прийнята на 5 сесії Закарпатської обласної Ради народний депутатів.

Одержано 17.09.2012р.

О **Бойко Ярослав Миколайович**, к.е.н., доцент кафедри економіки, менеджменту та маркетингу ДВНЗ «УжНУ», тел. (0312) 61-23-13, E-mail: yzny@mail.ru

Гапак Наталія Мирославівна к.е.н., доцент, кафедра економіки, менеджменту та маркетингу ДВНЗ «УжНУ»

Завадяк Роман Іванович, к.е.н., доцент кафедри економіки, менеджменту та маркетингу ДВНЗ «УжНУ»